

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
BRNO

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1989

BRNO 1993

DALŠÍ DOKLADY POZDNĚ HRADIŠTNÍHO OSÍDLENÍ TŘEBÍČE (okr. Třebíč)

Lumír P o l á č e k , AÚ ČSAV Brno

(Obr. 25, 26)

Přístavba dvou nových budov ONV v jižní okrajové části historického jádra Třebíče (zadní části parcel v Soukupově ul.) a v přilehlém parkánu (ul. dr. B. Václavka) si vyžádala zbourání 25 m dobře zachovaného úseku městské hradby a zničení cenných dokladů pozdně hradištního osídlení. V místě asanované staré budovy ONV v prostoru parkánu byla zjištěna při hloubení základů hranolová hradební věž. Pod násypem, lémujícím vnitřní stranu městské hradební zdi, se v šíři asi 10 m zachovaly objekty a sídlištní vrstva 13. století. Dále od hradby směrem do jádra města byly tyto pozůstatky osídlení porušeny objekty 14.-15. století (obj. 2, 9). Archeologickým výzkumem se podařilo zachránit pouze 7 objektů ze 13. století. Šlo o mělké jámy oválného či kruhového, v jednom případě čtvercového půdorysu s četnými nálezy keramiky a zvířecích kostí. Kromě bližší nedokumentovaných běžných kulových jam a žlábků, dokládajících povrchovou zástavbu, byla zjištěna velké kulová jáma s kostrami dvou psů v zásypu kolem kůlu (obj. 7).

Keramické nálezy ze zkoumaných objektů představují pozdně hradištní celky, a to v čisté podobě 1. pol. 13. století (obj. 4, 5, 6, 8) nebo s menším podílem vrcholně středověké složky (obj. 1, 3, 7). Tato keramika, charakterizovaná radélkovou výzdobou a převahou vytažených okrajů, se časově řadí jednoznačně k jihomoravskému pozdně hradištnímu horizontu 1. pol. 13. století (srov. Unger 1984, 289-292) a největší příbuznost vykazuje prozatím s "brněnskou oblastí" (srov. Procházka 1984, 434). Z dalších nálezů lze uvést ojedinělé zlomky železných předmětů, železnou strusku, mazanici a fragmenty tří keramických tyglíků.

Popsané nálezy rozšiřují dosud známé doklady pozdně hradištního osídlení o další polohu v intravilánu Třebíče (srov. Poláček 1990). Prozatím však nedovolují bezpečně určit, zda patří sídlišti předlokačního nebo již raně městského charakteru.

L i t e r a t u r a :

- Poláček, L. 1990: Nové středověké nálezy z Třebíče (okr. Třebíč), PV 1987, 1990, 79-80, Brno.
- Procházka, R. 1984: Pozdně hradištní keramika v některých moravských regionech, AR XXXVI, 430-442.
- Unger, J. 1984: Základní horizonty keramiky 12.-15. stol. na soutoku Jihlavy a Svratky, okr. Břeclav, AR XXXVI, 288-296.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU NA NÁDVOŘÍ ZÁMKU V MORAVSKÝCH BUDĚJOVICÍCH V ROCE 1989 (okr. Třebíč)

Lumír P o l á č e k , AÚ ČSAV Brno

(Obr. 35)

Archeologický výzkum, realizovaný v srpnu 1989, navázal na záchranné a zjišťovací práce uskutečněné v souvislosti s rekonstrukcí moravskobudějovického zámekového areálu v prostoru "koníren" a nádvoří zámku v letech 1987 a 1988 (Poláček

1989, 1991)). Výzkum I/89 se zaměřil na další sledování středověké hradby v nádvoří a na poznání jejího vztahu k zdejšímu středověkému osídlení. Za předpokladu existence opevněného útvaru v chráněné poloze u kostela sv. Jiljí, pro niž by svědčily jak interpretace výsledků geofyzikálních měření (Hašek a kol. 1989, 14-17), tak průběh hradby, dosud archeologicky doložený v nádvoří zámku, bylo cílem výzkumu I/89 postihnout charakter zástavby ve vnitřním prostoru, vymezeném úhlem lomící se hradbý.

Výzkum přinesl podobná stratigrafická zjištění jako odkryv II/88 na opačné straně hradby. Pod novověkými vyrovnávkami zámeckého nádvoří následovaly středověké šterkovité navážky drcené ruly, které nasedaly přímo na tmavý půdní horizont, ve svrchní části přeměněný v sídlištní vrstvu s převahou materiálu 13. století. Spodní část tohoto horizontu a jeho přechod v rostlé podloží obsahovaly ojedinělé zlomky neolitické keramiky a štípané industrie.

Kromě některých novověkých zásahů do šterkovitých navážek a tělesa hradby výzkum prokázal několik objektů, zahloubených do podloží, v podobě kůlových jam, žlábků, větších mísovitých jam a příkopu. Větší jáma oválného půdorysu s mísovitým dnem (obj. 49), zjištěná v rohu lomící se hradby a překrytá kamenným základem pozdně středověké či novověké budovy, přinesla bohaté nálezy keramiky 13. století a železné strusky. Její chronologický vztah k hradbě je však problematický podobně jako u objektu č. 41 (II/88). V obou případech se zdál být půdorys jam porušený hradbou, avšak jejich zásyp ukazoval spíše na ukládání materiálu k již stojícímu základu hradby. Podobně nelze zatím bezpečně řešit vztah hradby a nově zjištěného příkopu. Příkop začínal 2,5 m od rohu hradby, směrem k SZ se rozšiřoval a prohluboval, přičemž svým okrajem těsně lemoval líc předzákladu hradby. Teprve po 6 m se stáčel k Z. Spodní část jeho výplně obsahovala keramiku 13. století, do svrchních vrstev zásypu s nálezy 14. - poč. 15. století bylo částečně zahloubeno topeniště dosud bližší neidentifikovaného technického zařízení z 2. pol. 15. až 16. století.

Interpretace popsaných středověkých objektů včetně jejich vzájemného chronologického a funkčního vztahu je značně problematická. Zdá se, že hradba, příkop, sídlištní vrstva a středověké zahloubené objekty patří všechny do poměrně úzkého časového úseku v rámci 13. století, přičemž slabá příměs starší keramiky dokládá osídlení nejpozději od 12. století.

Výkop pro kanalizaci v SZ části nádvoří porušil pozdně středověký objekt s bohatými keramickými nálezy. Výzkum II/89 v něm zjistil jímku z 2. pol. 15. století. Její šachta, pažená dřevěnými deskami, byla zahloubená 180 cm do středověkých navážek a sídlištní vrstvy 13. století. Zásyp, tvořený převážně do červena pro pálenou hlínou s četnými kusy mazanice, obsahoval velké množství vesměs kamnářské keramiky. Kromě několika set keramických zlomků bylo vyzvednuto 5 celých komorových kachlů s ornamentálními motivy reliéfu (3 ks), s motivem Jonáše a českého lva. Další čtyři kachle se podařilo z větší části rekonstruovat (motiv Jonáše, "Meluziny", hráčů vrhaců a českého lva). Vedle kamnového nástavce s postavou sv. Václava a fragmentů prořezávaných kachlů lze zmínit četné nálezy nádobkových kachlů a dalších méně častých tvarů kamnářské keramiky. Jímka patřila zřejmě k některému domu pozdně gotické městské zástavby, při jehož požáru ve 2. polovině 15. století zanikla.

L i t e r a t u r a :

- Hašek, V. a kol. 1989: Výroční zpráva úkolu geofyzikální přípravy terénního archeologického výzkumu, etapa 1989, Brno.
- Poláček, L. 1989: Příspěvek k poznání počátků Moravských Budějovic, VVM XLI, 205-221.
- Poláček, L. 1991: Archeologický výzkum a nové sběry v Mor. Budějovicích (okr. Třebíč), PV 1988, 55-56, Brno.

Fortsetzung der Grabungen am Schloßhof in Moravské Budějovice im Jahre 1989 (Bez. Třebíč). Die seit dem Jahre 1987 im Arcal des Schloßes in Mor. Budějovice durchgeführten Arbeiten, setzten im Jahre 1989 mit einer weiteren Abdeckung im Schloßhof fort. Die Grabung I/89 konzentrierte sich auf den Raum der durch den Winkel der sich knickenden Steinmauer begrenzt ist, deren Existenz und Verlauf im Schloßhof die Grabung im Jahre 1988 klärte. Die Grabung I/89 bestätigte die Anwesenheit einer Siedlungsschicht und von eingetieften Objekten mit einem Übergewicht an Funden aus dem 13. Jahrhundert. Der neu festgestellte Graben (Obj. 65), dessen Beziehung zur Steinmauer man vorläufig nicht zufriedenstellend klären konnte, läßt sich voraussichtlich in das 13. - 14. Jh. ähnlich wie die eigentliche Mauer datieren. Der archäologisch belegte Steinmauerverlauf im Schloßhof, gemeinsam mit den Ergebnissen der geophysikalischen Messungen im Raume des ehemaligen Friedhofes bei der Kirche des Hl. Ägidius und des Schloßparkes, zeugen bisher für die Existenz einer befestigten Formation in der geschützten Lage bei der Kirche des Hl. Ägidius.

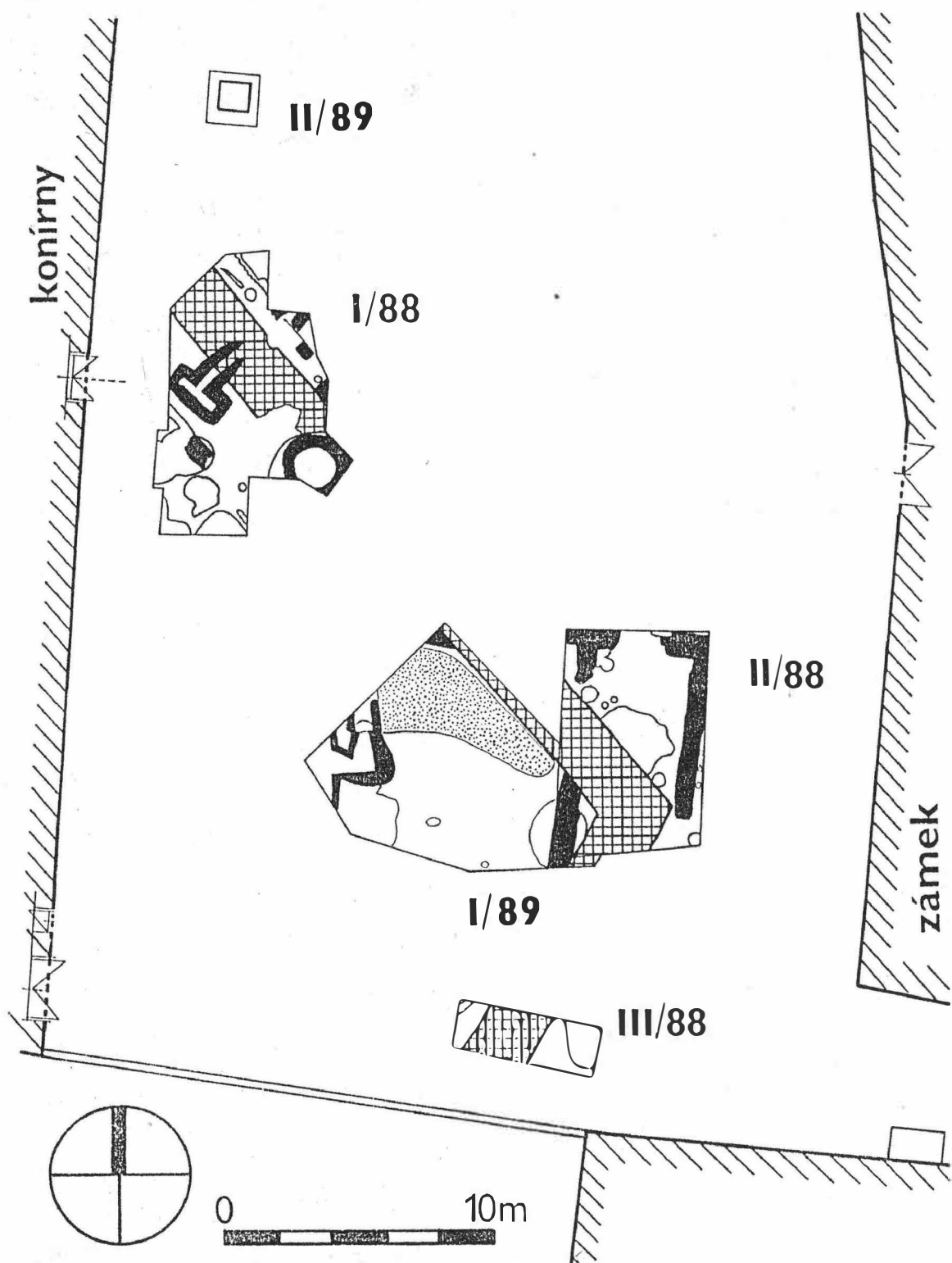
Im Rahmen der Rettungsgrabung II/89 wurde im Nordwestteil des Schloßhofes eine Abfallgrube mit reichen Funden aus der 2. Hälfte des 15. Jh. festgestellt, unter denen Hafnerkeramik überwog. Es wurden fünf ganze Kammerkacheln geborgen und einige weitere gelang es zu rekonstruieren. Unter den Sujets der Kachelreliefe erscheinen Motive des Jonas, der "Melusine", Würfelspieler und des böhmischen Löwen. Neben einem Ofenaufsatz mit der Gestalt des Hl. Wenzels und Fragmenten durchbrochener Kacheln können zahlreiche Funde von Gefäßkacheln und von einigen weiteren weniger üblichen Formen der Hafnerkeramik erwähnt werden.

VÝZKUM STŘEDOVĚKÉHO TVRZIŠTĚ V JAVORNÍKU - VSI (okr. Šumperk)

Marie Gronychová, Okresní vlastivědné muzeum, Šumperk
Zdeněk Bračtl, Okresní vlastivědné muzeum, Šumperk - Muzeum Jeseník

V polovině července r.1989 byla zahájena první sezóna zjišťovacího výzkumu na středověkém tvrzišti v Javorníku-Vsi. Výkopové práce navázaly na předchozí badatelskou činnost místních vlastivědných pracovníků v r.1934 a dále na topografický a geofyzikální průzkum, který se uskutečnil r. 1984 a byl situován na ploše 18 x 19 m.

Archeologické sondy I-III/1989 prořaly původní příkop a část úpatí vlastního pahorku. Sonda I/1989 o rozměrech 10 x 1,5 m byla vedena v místech příkopu a pokračovala téměř k vrcholku tvrziště. Průběh příkopu však nebylo možno spolehlivě ověřit vzhledem k silnému recentnímu narušení. V hloubce 1 m se nacházela náplavová vrstva šterkopísku s valouny. Mikrosonda v této vrstvě o další metr

Obr. 35.

Moravské Budějovice (okr. Třebíč), nádvoří zámku. Plochy zkoumané v roce 1988 a 1989. - Schlosshof. Untersuchten Flächen aus den Jahren 1988 und 1989.

PREHLED VÝZKUMŮ 1989

BRNO 1993

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR, Brno, Koliště 17/19
- Odpovědný redaktor: Dr. J. Tejral
- Redaktoři: Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchliková
- Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
- Kresby: A. Krechlerová
- Titulní list: nákončí v anglokarolinském stylu z Brna-Líšně, měř. 2 : 1
- Tisk: Tiskárna Gloria, Rosice u Brna
- Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
- Náklad: 450 ks — neprodejné
- Vydáno jako rukopis